

A „malenkij robotra”, kényszermunkára elhurcoltakra emlékeztünk

Ma is várunk a bocsánatkérésre

A metszően hideg januári szél éppen csak sejtette a megemlékezőkkel, milyen szenvedéseket kellett megélniük a mínusz 10-15 fokos fagyban azoknak a férfiaknak, akiket a II. világháború végén, 1945. január 8-án orvul becsapott, igazolványosztás ürügyével összehívott, majd nemcsak településüktől, de hazájuktól is alaposan távoleső lágerrekbe, kényszermunkára hurcolt a szovjet haderő. A deportáltak többsége odaveszett, s csak kevesen – évtizednyi, embertelen szenvedés után, testileg és lelkileg megnyomorítva – térhettek haza szeretteihez. Rájuk, az ártatlanul elhurcoltakra emlékeztek az érdiek a január 9-ei vasárnapon.

A rossz idő ellenére is sokan emlékeztek meg az elhurcoltakról

Az érdi önkormányzat 1945. január 8-át gyásznappá nyilvánította, és több mint egy évtizede a *Domonkos Béla* szobrászművész által alkotott, a szórtanul szenvedő édesanyát ábrázoló emlékműnél gyűlnek össze a város előljárói, a II. Világháborús Emlékbizottság tagjai, a politikai pártok, frakciók és civil szervezetek vezetői, a túlélők és az elhurcoltak hozzátartozói, hogy koszorúkkal és virágaikkal leróják kegyeletüket az ártatlanul szenvedőkért. Akkor, a 66 évvel ezelőtti január 8-i napon csikorgó fagyra ébredtek az érdiek. A háborúnak vége volt, s mindenki abban reménykedett, új élet kezdődhet. Talán ezért is bíztak meg abban a felhívásban, amelyben a 16 és 50 év közötti férfiakat arra szólította fel a parancsnokság, hogy kötelezően jelentkezzenek „kis munkára”, illetve „dokumentumosztás” céljából jelenjenek meg a vásártéren, és szabad mozgást, biztonságos eltávozást is ígértek nekik. Ezzel szemben gépfegyveres katonák minden előzmény nélkül, azonnal „malenkij robotra”, kényszermunkára hurcolták el őket. Csaknem ötezer ember gyülekezett itt, akik zömmel Érdről érkeztek, de jöttek Diósdról, Tárnokról, Sós-kútról és Százhalombattáról is, hiszen gyanútlanul elhitték, hogy „igazolást” kapnak, ám a gépfegyveres katonák elől nem menekülhettek már, amikor egyértelműen kiderült számukra, hogy orvul becsapták, és foglyul ejtették őket. Előbb Ercsiig gyalogoltak étlen-szom-

jan, a dermesztő hidegben, aztán Bajára indult az erőltetett menet. Onnan pedig zsúfolt marhavagonokban, mínusz 15 fokban, embertelen körülmények között, egy temesvári lágerbe szállították azokat, akik túléltek a 120 kilométeres gyaloglást és az éhezést. Közülük sokan a Szovjetunióba, a Don, a Kaukázus vagy Szibéria területére kerültek, és elviselhetetlen, emberhez nem méltó körülmények között, csontig hatoló hidegben, sanyarú kosztol dolgoztatták őket. A rendkívüli fagyokat, az éhezést, a betegségeket és a pusztító járványokat, a végkimerülést csak nagyon kevesen éltek túl, és tértek vissza szülőföldjükre, a csaknem tíz évig tartó, rettenetes szenvedést követően. Köztük a 16 évesen elhurcolt *Romits Antal* is, aki már a „haláltábornak” nevezett lágerben szilárdan elhatározta, ha túléli a borszalmakat, és egyszer visszatér szeretteihez, addig nem nyugszik, amíg méltó emléket nem állít az ártatlanul és méltatlanul elhunyt bajtársainak. Küzdelme évtizedekig tartott, míg végül 1989-ben megalakult az emlékmű bizottság, amely az önkormányzat támogatásával elérte, hogy Erd központjában 1998 őszén felállították az Elhurcoltak emlékművét. Azóta méltó helyen emlékeznek a város gyásznapjára.

Mint mindig, idén is az újravrosi Jézus Szíve templomban megtartott szentmisével indult a nap, majd délelőtt 10 órakor a Kálvin téri református

templomban istentiszteleten és koszorúzáson vettek részt a megemlékezők, hogy ezután a szórtanul szenvedő édesanya szobránál megtartott ünnepségen róják le kegyeletüket az elhurcoltakért, ahol a Himnusz közös eléneklését követően először *T. Mészáros András* polgármester emlékezett meg az ártatlan áldozatokról. Kiemelte: Erd polgárai minden évben várakozással készülnek erre a napra, amikor elhelyezik a megemlékezés koszorúit az elhurcolt, szenvedő áldozatokra gondolva. Emlékeztetett: 1945. január 8-án is telve voltak várakozással az érdi és környékbeli emberek, hiszen a háború a végét járta, azt várták, abban bíztak, hogy nem lesz több vérontás, elmúltak a harcok, és újrakezdehetik az életüket. A vásártérre menet nem is sejtették, hogy csapdába csalták őket, s gépfegyverrel arra kényszerítették, hogy elhagyják otthonukat. Ettől a naptól azonban anya, feleség, gyermekek, testvérek és hozzátartozóik hosszú évekig hiába várták őket haza. Eközben az ártatlanul elhurcoltak hiába várták, sem meleg étel, sem pihenés, de legtöbbször még fedél sem jutott fejük fölé. Megpróbáltatásokkal és szenvedésekkel teli büntetésük végére is évekig, évtizedekig vártak. Sokan meg sem érték. Vártunk, s várunk mi is – fogalmazott a polgármester – hosszú évek óta egy szóra, egy gesztusra, arra, hogy valaki végre azt mondja: „bocsánat, hogy ez a pokoljárás megtörténhetett béke idejében”. Azóta is munkál bennünk ez a várakozás, és abban bízunk, talán elérkezik az idő, amikor velünk együtt ítélik el ezt a mérhetetlen kegyetlenséget, emlékeztetve, hogy senkinek nincs helye közöttünk, aki ilyen kegyetlenségekre képes – fejezte be megemlékezését a polgármester.

Romits Antal, a II. Világháborús Emlékbizottság elnöke ünnepi beszédében kiemelte: Erdet és a szomszédos településeket többször is sújtotta háború, és a szenvedések borzalma. Sokéves küzdelme során számos szomorú esemény érte, de olyan, mint ami január 8-án, még nem történt meg. Amikor a harctereken elhallgattak a fegy-

verek – mondta – otthon vártuk a békés megnyugvást, a frontról hazatérőket. Hittünk, és bízunk a jövőben, de ez az örömmel teli vágyakozás nem sokáig tartott. Olcsó volt az emberélet, a frontvonalak elmúltával ugyanis a borzalmak még továbbéltek. A győztesek újabb áldozatokat gyűjtöttek össze, és indítottak útnak a pusztulás felé, a lágerrekbe. Romits Antal leszögezte: a háború nem old meg semmit, nincs igazságos, sem igazságatlan háború. A háborúban csak halál és rengeteg szenvedés van! A II. világháborúnak pedig különösen szomorú fejezete a „malenkij robotra”, azaz „kis munkára” elhurcolt férfiak és nők sorsa.

Érden több ezer férfi tett eleget a felhívásnak, mert iratokat ígértek nekik, s mivel törvényesíteni kívánták a saját és családjuk biztonságát, eleget tettek a felhívásnak. Dokumentumosztás helyett azonban gyalogos halálménetet várt a fiatal és középkorú férfiakra. Tíznapos, gyötrelmes utat tettek meg Ercsiől Bajáig, 120 kilométert gyalogoltak a csikorgó hidegben, csaknem étlenszomjan. Sokan már útközben elveszítették akaraterejüket, nem bírták az éhínséget és a menetelést, meghaltak. Akik túléltek, a temesvári lágerbe kerültek, de többeket onnan is továbbszállítottak a szovjet, doni, kaukázusi lágerrekbe, vagy Szibériába. A mérhetetlen szenvedést követően csak nagyon kevesen térhettek haza szeretteikhez. Romits Antal szerbtudásának köszönhetően, hogy megmenekült. Elmondta az öröknek, hogy sem ő, sem a többi ifjú sorstársa soha nem voltak katonának, civilként hurcolták őket fogságba. Az örök megígérték, hogy hazajuttatják, és valóban több bajtársával együtt megmenekülhettek. Ki gondolta volna, hogy a felszabadítóként, szabadságot és biztonságot ígérő szovjetek, akik számos haláltábor foglyait kimentették, hogy képesek fogságba hurcolni az ártatlan, civil embereket?

Hősökre emlékeztünk, amikor ennél az emlékműnél elhelyezzük a kegyelet virágait – tette hozzá Romits Antal –, emlékeztünk mindazokra, akiket elhurcoltak, és akik ártatlanul szenvedtek, árvákat vagy szüleiket, testvéreiket hagyták itthon, s ma idegen földben nyugszanak. Emléküket világítsa be a nap, sugározza be a hold fénye!

Az ünnepség végén a résztvevők elhelyezték koszorúikat az elhurcoltak emlékművénel. Az emlékbizottság nevében Romits Antal és Domonkos Béla, Erd Megyei Jogú Város nevében *T. Mészáros András* és *Tóth Tamás* alpolgármester, majd *dr. Aradszki András* országgyűlési képviselő koszorúzott, aztán a Nemzetőrség, *Szolnoki Gábor* Tárnok polgármestere, a frakciók, pártok, kisebbségi önkormányzatok, civil szervezetek képviselői, a hozzátartozók és a megjelent lakosok helyezték el a kegyelet virágait.

Az önkormányzat és a II. Világháborús Emlékbizottság szervezésében megtartott megemlékezésen közreműködött *Tokics Márta*, és a Harmónia *Vegyeskar*. *Verset mondott Mezőfi László és Munkácsi Péter*, a Thália Ördögei Színtársulat tagjai.

A koszorúzási ünnepség hagyományosan a Szepes Gyula Művelődési Központban megtartott vendéglátással és baráti beszélgetéssel zárult.

